

Irakkrigen og den historiske legitimering

Indledning

Det vakte stor opsigt, da daværende statsminister, Anders Fogh Rasmussen, i forbindelse med 60 års jubilæet for 29. august 1943¹ offentligt tog afstand fra samarbejdspolitikken og kaldte den ussel og fej. Udtalelserne blev i offentligheden hurtigt kædet sammen med Folketingets kun tre måneder gamle beslutning om dansk deltagelse i Irakkrigen, da Fogh Rasmussen samtidig udledte en lære af historien; nemlig at Danmark historisk havde svigtet, men at tiden nu var kommet til et opgør med tilpænsningspolitikken. Derfor skulle Danmark deltage i koalitionen af villige.

At gå i krig er altid en stor beslutning, men beslutningen om Irakkrigen var skelsættende udenrigspolitisk af flere årsager. For første gang sendtes danske soldater i kamp uden bred enighed i Folketinget, det skete som en angrebskrig uden FN-mandat, og det var heller ikke som en del af en NATO-operation med bred opbakning i det internationale samfund (Knudsen 2004).

I debatten om dansk deltagelse i Irakkrigen blev historien ofte anvendt som argument. Der har dog hidtil ikke været gjort forsøg på at præsentere en grundig analyse af Fogh Rasmussens politiske historiebrug, og hvordan den indgik i legitimeringen af krigen. Der har desuden været fokuseret næsten ensidigt på Fogh Rasmussens afstandtagen fra samarbejdspolitikken, men denne artikel fremfører det argument, at traumerne fra fodnotepolitikken² under den kolde krig spillede en lige så vigtig rolle.

Artiklens formål er at kigge på den politiske historiebrug hos Fogh Rasmussen og de borgerlige partiers argumentation, og ikke hvilke argumenter, der var for og imod Irakkrigen. Henvisningerne til fortiden udgjorde ikke hele argumentationen, men er en relevant faktor i en analyse af, hvorfor Danmark gik i krig. Det var nemlig næppe blot tom retorik. Det er denne artikels påstand, at Fogh Rasmussen skrev Irakkrigen ind i en bestemt udlægning og tolkning af Danmarks historie, og at han via denne tolkning legitimerede krigsdeltagelsen. På denne måde giver en forståelse af Fogh Rasmussens historiebrug en forståelsesramme for

Irak-beslutningen.

Der er i artiklen primært fokus på statsminister Anders Fogh Rasmussen. Det skyldes, at han i sin regeringstid var den afgørende udenrigspolitiske aktør, samt at det er ham, der har stået i front for opgøret med fortiden. Fogh Rasmussen har meget aktivt brugt historien som argument i legitimeringen af regeringens udenrigs- og sikkerhedspolitik, og i særdeleshed Irakkrigen.

Artiklen vil falde i to dele. Første del vil indledningsvis kort kontekstualisere Danmarks deltagelse i Irakkrigen. Herefter vil Fogh Rasmussen og de borgerlige partiers brug af historien i forbindelse med legitimeringen af krigen blive analyseret og diskuteret ud fra en teoretisk ramme af erindringspolitik og historiebrug. I anden del vil diskussionen lede over i en tematisering af, hvem historien tilhører og hvilken rolle historikerne har i debatten om politisk historiebrug. Det skyldes, at en række historikere har kritiseret Fogh Rasmussens tolkning af besættelsen og anvendelsen til legitimering af aktuelle formål.

Danmark i krig i Irak

21. marts 2003 besluttede et snævert flertal i Folketinget, at Danmark skulle deltage i krigen i Irak. 61 stemte for (Venstre, de Konservative og Dansk Folkeparti) og 50 imod (Socialdemokratiet, De Radikale, SF, Enhedslisten, Kristeligt Folkeparti og Siumut). Danmark trådte hermed ind i koalitionen af villige, et eksklusivt selskab bestående af USA, Storbritannien og Australien.³ Danmarks bidrag var til at begynde med af mere symbolsk end reel karakter, men blev efter krigshandlingernes ophør kraftigt udvidet.

I maj 2003 – efter de officielle krigshandlinger var overstået – blev den brede udenrigspolitiske enighed genoprettet, da Socialdemokratiet stemte for dansk deltagelse i den internationale stabiliseringsstyrke i Irak, og et halvt år senere fulgte de Radikale trop.

Modsat krigen i Afghanistan, der blev støttet af et bredt flertal i Folketinget og som, indtil videre, trods store tab har nydt generel opbakning i befolkningen, var beslutningen om at deltage i Irakkrigen kontroversiel. Politikere og folkeretsekspertes var, og er stadig, uenige om, hvorvidt der var et gyldigt FN mandat til aktionen, og hvorvidt et sådan overhovedet var nødvendigt. Ikke blot i Folketinget, men også internt i regeringen var der uenighed. Den danske befolkning var ligeledes delt i spørgsmålet. I en

Gallupundersøgelse fra begyndelsen af marts 2003 svarede 64 procent, at Danmark burde støtte en FN-godkendt aktion i Irak (27 procent svarede nej), mens kun 29 procent gik ind for en militæraktion udenom FN, og 61 procent svarede nej til dette (Ugens Gallup nr. 6, 2003). Der var brug for gode argumenter for at overbevise både oppositionen og befolkningen om, at Danmarks rette plads var i koalitionen af villige.

Irakkrigen og historiens lange linjer

Inden analysen af Fogh Rasmussens og VKO-flertallets politiske historiebrug i forbindelse med Irakkrigen er en nærmere definition af begrebet 'politisk historiebrug' nødvendig.

Politisk historiebrug kan defineres som udsagn eller handlinger, der foretages i håbet om at bevare eller ændre historiske forestillinger med henblik på at fremme politiske målsætninger eller handlinger i nutid og fremtid (Kayser Nielsen 2010: 145f). Eller sagt på en anden måde, ønsket om gennem historisk tolkning og formidling at legitimere synspunkter og handlinger.

For at kunne benytte historien som argument må forholdet mellem 'da' og 'nu' fremstilles uproblematisk, og i politisk historiebrug bruges historien ukritisk som analogi til nutidige problemstillinger. Hermed bliver historien et argument, der kan bruges for eller imod et bestemt synspunkt i nutidens politik. Det ses bl.a., når historien bruges til at promovere og legitimere en politik, f.eks. ved at en historisk handling bruges som forbillede og direkte parallel til en nutidig eller fremtidig handling.

Ligeledes kan historiebrug have en afslørende eller miskrediterende funktion, fordi kritikken af fortiden kan bruges som negativt modeksempel til den nye politik. Dog har henvisninger til historien kun legitimerende virkning i det omfang historiefortolkningerne forekommer relevante og er bredt accepterede (Warring 2003:34).

I den politiske historiebrug omkring legitimeringen af Irakkrigen spillede erindringerne om 2. verdenskrig og den kolde krig en særlig rolle. Konkret var samarbejdspolitikken og fodnotepolitikken i centrum. Begge var, ifølge Fogh Rasmussen, "aktiv tilpasning til fjenden" (Rasmussen 23.9.2003) og udgjorde derfor et såvel nationalpolitisk som moralsk svigt. Under overskriften "Hvad kan det nytte?" skrev Fogh Rasmussen i en kronik

Det ligger lige under huden, at Danmark helst skal tilpasse sig ydmygt, villigt og passivt til, hvad de dominerende europæiske stormagter siger. Sådan var det fra 1864 til 1945, hvor vi lydigt tilpassede os signalerne fra den store tyske nabo. Det førte til [...] den usle samarbejdspolitik med tyskerne under Anden Verdenskrig. Og sådan var det under Den Kolde Krig, hvor toneangivende kredse i det danske samfund ønskede mere eller mindre passiv tilpasning til signalerne fra det kommunistiske Sovjetunionen og Warszawa-pagten. Tankegangen kulminerede med den pinlige fodnotepolitik i firserne (Berlingske Tidende 26.3.2003).

Som det fremgår, kan man nærmest tale om en slags 'dobbel skyld', da Danmark i denne historietolkning to gange svigtede, da det gjaldt. Hertil føjede sig så deltagelsen i 'krigen mod terror' som det sidste, og afgørende væsensforskellige, led i dansk udenrigspolitik gennem tiden. "Beslutningen om at deltage i den internationale koalition er et opgør med den passive tilpasningspolitik" fortsatte Fogh Rasmussen i kronikken (Berlingske Tidende 26.3.2003).

Statsministeren yndede at sammenstille samarbejdspolitikken og fodnotepolitikken, og herefter fremstille sin egen regerings udenrigspolitiske profil, i særdeleshed Irakkrigen, som den diametrale modsætning. Irakpolitikken blev på denne måde skrevet ind i en tolkningen af Danmarks udenrigspolitiske tradition og historie, og de historiske svigt begrundede Danmarks aktuelle krigsførelse.

Samarbejde eller modstand

I forbindelse med Irakkrigen tog Fogh Rasmussens mest kendte politiske historiebrug i den offentlige debat udgangspunkt i erindringen og fortolkningen af samarbejdspolitikken under besættelsen. Dette var især tydeligt i forbindelse med jubilæerne 29. august 2003 og 4-5. maj 2005. Her hyldede statsministeren de modstandsfolk, der tog kampen op mod ikke blot tyskerne, men også de danske politikere. Fogh Rasmussen udnævnte endda 29. august 1943 til den dag, Danmarks ære blev reddet (Rasmussen 29.8.2003, 4.5.2005, 5.5.2005, 29.8.2008).

Den essentielle pointe i statsministerens jubilæumstaler var, at i kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutral. Ved 60-årsjubilæet for samarbejdspolitikken ophør sagde statsministeren

Læresætningen fra 29. august 1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vores værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi

også selv yde et aktivt bidrag til at forsvare dem [...] Selv når der træffes upopulære og farlige beslutninger (Rasmussen 29.8.2003).

Parallellen til beslutningen om at lade Danmark gå i krig i Irak (truffet tre måneder tidligere) var klar. 29. august 1943, der i Fogh Rasmussens tolkning fremstod som inkarnationen af valget for demokrati og imod diktatur, fungerede som parallel til Irak-beslutningen. Sammenhængen blev endnu tydeligere i det undervisningsmateriale, der blev sendt ud til landets folkeskoler i anledning af 60 års jubilæet. Her skrev Fogh Rasmussen bl.a.:

Men lærdommen fra den 29. august 1943 gælder stadig. Det handler om at tage stilling og turde handle derefter - også selv om det ikke er den mest behagelige situation. Det gjorde Danmark under konflikterne på Balkan i 1990'erne, og vi gjorde det i kampen mod terrorister i Afghanistan i 2002 og i forbindelse med den netop overstående krig mod Saddam Husseins tyranniske regime i Irak (Rasmussen citeret i Olesen 2005).

Historien om besættelsen var mere end 'historie', den var politisk handlingsanvisende. Analogien mellem ophøret af samarbejdspolitikken 1943 og Irakkriegen 2003 betød også underforstået en sammenligning af dem, der var imod Danmarks deltagelse i Irakkriegen med politikerne under besættelsen, mens tilhængerne af Irakkriegen omvendt videreførte modstandsbevægelsens heroiske linje.

Der er tale om en ganske effektiv politisk historiebrug, netop fordi udlægningen af historien om besættelsen til dels knyttede sig til en allerede eksisterende grundfortælling om, at samarbejde var forkert og modstand var rigtigt.⁴ Derudover var det en simpel fortælling; valget stod mellem at gøre 'det rigtige' eller 'det forkerte' og da statsministerens udlægning af besættelsen var udsat for en betydelig kompleksitetsreduktion, fremstod dette valg relativt enkelt.

Statsministerens brug af besættelsen fremprovokerede en ganske kraftig reaktion blandt landets historikere. De kritiserede bl.a. udtalelserne for at være uhistoriske og udtryk for nymoralisme (*Information* 3.10.2003; *Jyllands-Posten* 18.3.2005, samme 11.5.2005). Det vakte harme blandt historikere, at distanceringen fra fortiden skete på nutidige præmisser uden forståelse for det moralske dilemma, politikere og borgere befandt sig i dengang. Eksempelvis kaldte en af besættelsestidsforskningens *grand old men*, Hans Kirchhoff, Fogh Rasmussens dæmonisering af samarbejdspoli-

tikken ”for let og for billig” (*Information* 3.10.2003).

Kritikken blev affejet af Fogh Rasmussen: ”De [frihedskæmperne] traf et valg på datidens præmisser. Så kan jeg naturligvis også tillade mig at støtte deres valg og deres holdning på nutidens præmisser” (*Jyllands-Posten* 4.5.2005).

I Folketinget blev der også flittigt refereret til besættelsestiden i forbindelse med Irakkriegen. Det var især de borgerlige partier, med Dansk Folkeparti og Venstre i spidsen, der direkte brugte Danmarks tilpasningspolitik som argument, f.eks. spurgte Jens Rohde retorisk ”Hvad er konsekvensen af passivitet og af bare at lade stå til? Hvad nu, hvis amerikanerne i sin tid havde sagt, at krig koster menneskeliv, så vi går ikke ind i krigen i Tyskland?” (RFF 2002-03 B118 21.3.2003). I forlængelse heraf blev der også henvist til en historisk gæld til de allierede ”Vi skylder dem [de allierede] noget” sagde Helge Adam Møller (RFF 2002-03 B118 21.3.2003) og Pia Kjærsgaard mente at, ”Det, det drejer sig om, er, at Danmark giver opbakning til de lande, der igennem historien har hjulpet os og den frie verden” (RFF 2002-03 B118 21.3.2003).

Der forekom også mere indirekte henvisninger til besættelsen og 2. verdenskrig. Et eksempel er omtalen af Irak-aktionen som enten *besættelse* eller *befrielse*, to af de mest værdiladede begreber i dansk historie. Modstanderne af krigen talte om besættelsen af Irak, og trak herved på historien om ’de fem forbandede år’ med alle de negative associationer, det måtte give. Tilhængerne af krigen anvendte derimod termen *befrielse*, der spiller på et af Danmarkshistoriens mest positive begreber. Det er forsimplede sproglige billeder, men ikke desto mindre vigtige og kraftfulde. Politikerne forsøgte at ’frame’ debatten, at få skabt hegemoni i den måde, aktionen blev opfattet på via sproglige erindringssteder, der henviste til positive eller negative erindringer.⁵

Fodnoter og forbehold

I debatten om Irakkriegen og dens betydning for dansk udenrigspolitik var den kolde krig, især fodnotepolitikken, det andet store erindringssted. Det har ikke fået opmærksomhed i offentligheden i samme grad, men har alligevel spillet en uhyre væsentlig rolle i den politiske debat. Man kan dårligt overvurdere fodnotepolitikken betydning for den danske aktivisme på den globale scene i det 21. århundrede. De borgerliges traumatiske oplevelser under fodnoteperioden er en væsentlig forklaring på opgøret med

neutralitet og tilpasning i udenrigspolitikken.⁶

Allerede i 1999 skrev daværende formand for Venstre, Anders Fogh Rasmussen, i en debatbog:

Et opgør trænger sig på. Det skal være et opgør med de kræfter, der under Den Kolde Krig gik Sovjetunionens og Warszawapagtens ærinde. Et opgør med de mennesker, der ikke var i stand til at forstå, at der nu engang *er* forskel mellem ven og fjende (Rasmussen 1999: 8).

Denne linje har også Bertel Haarder og Uffe Ellemann-Jensen stået for. F.eks. kaldte Ellemann-Jensen sin erindringsbog fra 2004 *Fodfejl – da Danmark svigtede under Den Kolde Krig*. Titlen taler for sig selv. Det er i den forbindelse, man skal se den stadig tættere tilknytning til den amerikanske linje i international politik. Der var efter alt at dømme et stort behov hos de borgerlige for at vise verden, at Danmark nu var på 'den rigtige' side. "Efter ti år med fodnoter og forbehold er der brug for at slå fast med syv-tommersøm, at vestlige alliancer er vitale for os" udtalte Bertel Haarder i et interview (*Berlingske Tidende* 20.9.2003).

I Folketinget blev det tydeligt, at der for de borgerlige partier var behov for en slags bodsgang overfor USA og Storbritannien pga. 'den dobbelte skyld', hvor USA og Storbritannien to gange måtte komme Danmark til undsætning, fordi Danmark – i den borgerlige tolkning – søgte at hytte sit eget skind uden at kæmpe for værdier som demokrati og frihedsrettigheder.

Fodnotepolitikken og venstreføjens svigt under den kolde krig dukkede op gang på gang under Folketingsdebatterne om Irakkrigen. Fodnotepolitikken kunne nemlig bruges som disciplineringsmiddel mod oppositionen. I VKO-partiernes argumentation fremstilledes modstand mod Irakkrigen som ikke bare fej, men også som direkte støtte til Saddam Hussein, og modstandere af krigen sammenlignedes med medløbere og nyttige idioter under den kolde krig (RFF 2002-03 B118 19.3.2003). F.eks. sagde statsministeren som svar på Villy Søvndals kritik:

Det er nøjagtig som under den kolde krig, hvor venstrefløjen i Vesteuropa svigtede systemkritikerne i de østeuropæiske kommunistdiktaturer [...] venstrefløjen tvang den daværende borgerlige regering til fodnoter i NATO (RFF 2002-3 Spm. nr. S 2640).

Også i den offentlige debat blev modstanden mod Irakkrigen sammenlignet med fodnoteperioden. Ellemann-Jensen gik endda så vidt som

til at sige, at havde man fulgt den politik venstrefløjen ønskede – som fodnoterne var konkretiseringen af – havde Gorbatsjov aldrig kunnet indlede sine reformer i Sovjet (*Information* 28.2.2004). Heri lå implicit en hentydning til, hvad konsekvensen kunne blive for Irak og Mellemøsten, hvis ikke koalitionen befriede dem fra Saddam Husseins diktatur.

Udsagnet om moderne medløberi legitimeredes med analogien til fortidens medløberi, og i hvert fald Socialdemokratiet havde svært ved at modgå fodnote-kritikken. Der er nemlig langt fra enighed i partiet om, hvorvidt fodnotepolitikken kan forsvares (se f.eks. *Berlingske Tidende* 25.11.2004; *Jyllands-Posten* 18.7.2005, samme 13.10.2007).

Forskningen er delt i spørgsmålet om, hvorvidt fodnotepolitikken skadede Danmark, men ud fra en historiebrugsbetragtning er også det mindre relevant om en tolkning er sand eller falsk, end hvor effektiv historiebruget er. Det er derfor interessant, at fodnotepolitikken stadig vækker så mange følelser og blev brugt af VKO som et helt selvfølgeligt argument i den politiske debat, da Irak-beslutningen skulle tages.

I Folketinget spillede tolkningen af den kolde krig en større rolle end 2. verdenskrig i legitimeringen af Irakkrigen. Det er for så vidt logisk, da erindringen om den kolde krig er en erindring, der så at sige splitter Folketinget. Modsat var samarbejdspolitikken en bred politisk beslutning, den kunne man ikke skyde oppositionen i skoen. Erindringen kunne bruges til at retfærdiggøre den aktive udenrigspolitik, men ikke som disciplineringsinstrument.

Brugen af tolkninger af 2. verdenskrig og den kolde krig i den aktuelle politiske debat medførte en livlig debat i forskellige aviser om brug og misbrug af historien. Især i forbindelse med Fogh Rasmussens udtalelser om besættelsen, der blev voldsomt kritiseret af flere historikere. Det rejser spørgsmålet, hvem historien tilhører og hvilke spilleregler, der gælder ved politisk historiebrug.

Hvem tilhører historien?

Historieskrivning og historiebrug tager udgangspunkt i nutidens problemstillinger og anvender herfra en tolkning af fortiden i det håb at påvirke nutiden og fremtiden i en bestemt retning. I udgangspunktet adskiller historikeren sig fra ikke-historikeren ved som hovedregel at prioritere erkendelse højere end handlingsanvisning, hvor ikke-historikerens tolkninger ofte i højere grad afspejler værdier og interesser, end er viden-

skabeligt funderet. Det er i det lys, man må forstå, at Fogh Rasmussens udlægning af historien har provokeret historikerstanden. For historikere er det ikke legitimt at spænde historien for en nutidig dagsorden, hvor historisk kontekstualisering og kompleksitet er udeladt, for at nå en bestemt, politisk farvet tolkning.

Fogh Rasmussen forsvarede sig mod kritikken i en kronik i *Jyllands-Posten* 4.5.2005. Her skrev han bl.a., at historien ikke kun tilhører historikere, ”Den tilhører os alle”, og deri vil jeg give ham ret. Det må være en indlysende demokratisk ret, at alle har lov at forholde sig til historien. Men det er selvsagt ikke alle tolkninger og al historiebrug, der er udtryk for lige objektiv og grundig analyse. Og derfor må en politiker som Fogh Rasmussen acceptere, at historikere kritiserer hans udlægning af historien, når de mener, den er misvisende, tendentøs og ignorerer historisk kompleksitet.

Historikerne blev til gengæld beskyldt for, at bebrejde statsministeren, at han havde en holdning overhovedet (*Jyllands-Posten* 18.3.2005). Dette er imidlertid ikke korrekt, f.eks. skrev fire repræsentanter for besættelseshistorikernes yngre generation i et åbent brev til statsministeren, at de fandt det ”naturligt og rigtigt”, at statsministeren havde sin mening om begivenhederne, men at de alligevel ville sætte spørgsmålstegn ved hans tolkning, fordi han havde ”tegnet et for firkantet billede af mulighederne dengang” (*Jyllands-Posten* 11.5.2005).

Fogh Rasmussen blev bl.a. kritiseret for, at hans udlægning af historien for det første havde været udsat for en voldsom kompleksitetsreduktion, samt at den, i den simplificerede udgave, blev brugt som legitimering af den aktuelle politik. Ifølge professor Thorsten B. Olesen er historien ”trods alt ikke et tag-selv-bord, hvor fortidens gloriose handlinger kan mobiliseres til at kaste et skær af forsoning over problematiske beslutninger i nutiden” (Olesen 2005).

Det andet, der faldt historikerne for brystet var, at statsministeren anlagde en (nutidig) moralsk målestok på (datidens) dilemma. Man kan dog argumentere for at tage moralske overvejelser med i sin analyse. Det er svært at forestille sig en beskrivelse af Holocaust fuldstændig uden værdidomme. Der er simpelthen grænser for, hvad der kan dækkes af en klinisk beskrivelse (Førland 2010: 544f).

Alligevel kan f.eks. Fogh Rasmussens udnævnelse af samarbejdspolitikken til et moralsk svigt siges at være problematisk. Historikere kan ikke videnskabeligt afgøre om samarbejdspolitikken var moralsk rigtig eller forkert (og det er heller ikke historievidenskabens ærinde), men der kan laves

mere eller mindre velfunderede og legitime tolkninger af samarbejdspolitikken. Fogh Rasmussens var problematisk bl.a. fordi dommen blev fældet på nutidige præmisser uden forståelse for datidens politikeres komplicerede situation.

Imidlertid er det en væsentlig problemstilling, i hvilket omfang historikernes forventninger om, at fortiden skal forstås i sin egen ret, hvis historien skal bruges til at fælde værdidomme, er relevant i en bredere folkelig og politisk debat. I et interview i *Politiken* pegede Fogh Rasmussen på, at han og historikerne har to forskellige opgaver. ”Historikerne skal beskrive, hvad der skete” sagde statsministeren og fortsatte ”Jeg ser min opgave som at drage en lære af historien”. Det er nok en for simpel udlægning, men ud fra en historiebrugsoptik har Fogh Rasmussen fat i noget centralt omkring forskellige mål og hensigter med historisk analyse og historietolkning. Det var ikke en historiefaglig vurdering, statsministeren leverede, eller havde til hensigt at levere. Udtalelserne indgik snarere i historietolkningen i en politisk ideologi, og sammenligningen var et pædagogisk virkemiddel. Han tog udgangspunkt i sin egen samtid og den aktuelle problemstilling, kiggede tilbage på historien efter et godt eksempel og fandt en parallel i besættelsestidens valg mellem samarbejde eller modstand. Ud fra hans egen historiebevidsthed har analogien næppe været problematisk. Debatten tydeliggjorde således en modsætning mellem en historiefaglig og en bredere folkelig/politisk forståelse og brug af historien.

Konklusion

Denne artikel har i første del dels fremført argumentet, at politisk historiebrug spillede en væsentlig rolle i legitimeringen af Irakkrigen, og at man derfor kan blive klogere på beslutningen ved at kigge nærmere på historiebrugen, dels at Anders Fogh Rasmussen og de borgerlige partier legitimerede krigsdeltagelsen ved at skrive den ind i bestemt udlægning og tolkning af historien.

2. verdenskrig og den kolde krig spillede en stor rolle i debatten om Irak, både offentligt og i Folketinget. ’Den dobbelte skyld’ vejede tungt for de borgerlige, og var i sig selv handlingsanvisende. I Fogh Rasmussens bidrag i den offentlige debat var det tydeligt, at han mente at, fordi Danmark historisk havde svigtet moralsk og politisk, var tiden inde til at tage ansvar og forsvare de værdier, landet historisk havde undladt at kæmpe for.

Grundlæggende er analogien mellem 2. verdenskrig/den kolde krig og

krigen mod Saddam Hussein, endda meget, diskutabel, men den viste sig ikke desto mindre ganske effektiv. Fogh Rasmussens politiske modstandere formåede nemlig ikke for alvor at problematisere denne *framing* af krigen, og hermed kunne legitimiteten fra sejrene i det 20. århundredes konflikter gratis overføres til den nye konflikt mellem (vestligt) demokrati og (islamistisk) terror og diktatur.

Statsministerens brug af historien til at legitimere Irakkrigen medførte kraftig kritik fra landets historikere over en bred kam. Det rejser spørgsmålet: hvem tilhører historien? Artiklens anden del har her forfægtet det synspunkt, at Fogh Rasmussen var i sin gode ret til at have en mening om historien. Historien tilhører ikke kun historikerne. Det hæver dog ikke statsministeren over kritik fra historikere. Fogh Rasmussen må finde sig i, at der er historikere, der insisterer på at sætte spørgsmålstegn ved tolkninger, der ikke forholder sig til fortiden på dens egne præmisser, men i stedet forsøger at bruge den – i en kompleksitetsreduceret udgave – til aktuelle politiske formål.

Noter

- 1 Efter folkestrejker i 17 byer fremsatte den tyske besættelsesmagt en række krav, bl.a. dødsstraf for sabotører, regeringen ikke kunne acceptere. Samarbejdet mellem den danske regering og besættelsesmagten ophørte derfor 29.8.1943.
- 2 Fodnotepolitikken: Fra 1982-88 tvang et alternativt sikkerhedspolitisk flertal udenom de borgerlige regeringer Danmark til at tage forbehold i NATO for en række beslutninger bl.a. vedr. NATOs atomvåben-politik.
- 3 Disse fire landet bidrog med kamptropper, flere andre lande ydede politisk eller materiel støtte.
- 4 Fogh Rasmussens tolkning adskiller sig dog fra den 'originale' grundfortælling, da denne fremstiller samarbejdspolitikken som en slags forklædt modstand.
- 5 Framing er et retorisk-kognitivt begreb, senest introduceret af George Lakoff. Framing er med en kort definition "mentale strukturer, der former måden, vi ser verden på" (Lakoff 2004: XV).
- 6 Aktivismen skal også ses som en del af et borgerligt højrerrevisionistisk paradigme, der er trængt frem i dansk politik efter regeringsskiftet 2001. Se Petersen (2009) og Olesen (2006).

Litteratur

- Ellemann-Jensen, Uffe (2004): *Fodfejl – da Danmark svigtede under Den Kolde Krig*, København: Gyldendal.
- Førland, Tor Egil (2010): "Deltaker og medløper: venstresiden, sovjetunionen og objektivismens fall" i Bull, Ida (red.), *Norske Historiske tidsskrift*, Nr. 4 bind 89. Trondheim: NTNU, s. 521-546.
- Kayser Nielsen, Niels (2010): *Historiens forvandlinger*, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Knudsen, Tonny Brems (2004): "Denmark and the War against Iraq: Losing Sight of Internationalism?" i Carlsen, P og Mouritzen, H. (red.) *Danish Foreign Policy Yearbook*, København: DIIS, s. 49-90.
- Lakoff, George (2004): *Don't think of an elephant! Know your values and frame the debate*, White River Jct: Chelsea Green.
- Olesen, Thorsten Borring (2005): *Kampen om historien og den nødvendige historiske viden*, U:publ. foredragsmanus, Aarhus.
- Olesen, Thorsten Borring (2006): "Truth on demand" i Hvidt, N. og Mouritzen, H. (red.) *Danish Foreign Policy Yearbook*, København: DIIS, s. 80-113.
- Petersen, Nikolaj (2006): "Europæisk og globalt engagement" i *Dansk Udenrigspolitik Historie*, København: Gyldendal.
- Petersen, Nikolaj (2009): "Kampen om Den Kolde Krig i dansk politik og forskning" i *Historiske Tidsskrift*, Bind 109, Hæfte I, København: Den danske historiske forening, s. 154-205.
- Rasmussen, Anders Fogh (1999): "Et opgør med fortiden trænger sig på" i Haarder, Bertel (red.). *Hvem holdt de med?* København: Peter la Cours Forlag.
- Warring, Anette (2003): "Erindringsfællesskab og erindringspolitik som magtvilkår og magtmiddel" i Christiansen, Peter Munk og Togeby, Lise (red.): *På sporet af magten*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, s. 33-46.

Øvrige kilder

Folketingstidende

- RFF 2002-03 B118 19.3.2003: Første behandling af beslutningsforslag B118: Forslag til folketingsbeslutning om dansk militærdeltagelse i en multinational indsats i Irak.
- RFF 2002-03 B118 21.3.2003: Anden (sidste) behandling af beslutningsforslag B118: Forslag til folketingsbeslutning om dansk militærdeltagelse i en multinational indsats i Irak.
- RFF2002-03Spm.nr.S2640-besvaret2.4.2003: Af Villy Søvnald (SF). Til statsministeren. Om den irakiske befolkning opfatter invasionen som en befrielse.
- RFF 2002-03 Spm. nr. S 2652 – besvaret 2.4.2003 Af Holger K. Nielsen (SF). Til statsministeren. Om at sikre en verdensorden, hvor FN igen får en central rolle.

Anders Fogh Rasmussens taler

- Rasmussen, Anders Fogh (29.8.2003): *60 året for 29. august 1943*.
- Rasmussen, Anders Fogh (23.9.2003): *Visioner om Danmarks aktive Europapolitik*.
- Rasmussen, Anders Fogh (4.5.2005): *Tale i Mindelunden*.
- Rasmussen, Anders Fogh (5.5.2005): *Tale i anledning af 60-året for Danmarks befrielse*.
- Rasmussen, Anders Fogh (29.8.2008): *Tale i Mindelunden*.

Alle talerne er tilgængelige på www.stm.dk

Avisartikler, kronikker etc.

Berlingske Tidende 26.3.2003, "Hvad kan det nytte", kronik af Anders Fogh Rasmussen.

Berlingske Tidende 25.11.2004, "Socialdemokrater i opgør om fodnoter".

Information 3.10.2003, "Førende besættelsehistoriker undsiger Fogh".

Information 28.2.2004, "Krigen mod terror kræver nye metoder", interview med Uffe Ellemann-Jensen.

Jyllands-Posten 18.3.2005, "Kampen om historien".

Jyllands-Posten 4.5.2005, "Samarbejdspolitikken sikrede ikke demokratiet", kronik af Anders Fogh Rasmussen.

Jyllands-Posten 11.5.2005, "Hverken samarbejde eller modstand sikrede demokratiet", kronik af Joachim Lund, Niels Wium Olesen, Jakob Sørensen og Claus Bundgaard Christensen.

Jyllands-Posten 18.7.2005, "Fodnotepolitikken gavtede ikke Danmark", kronik af Hans Hækkerup.

Jyllands-Posten 13.10.2007 "Forsvar for fodnoterne", interview med Helle Thorning-Schmidt.

Politiken 4.5.2005, "60 år efter: Opgøret er ikke om partipolitik", interview med Anders Fogh Rasmussen.

Diverse

Ugens Gallup nr. 6 2003: http://www.gallup.dk/tns_gallup/ugens_gallup/tekst/ug_06_03.pdf (8.2.2011)